

„A doktrína biztosítja a hadsereg közös filozófiáját, egységes nyelvezetét és az erőfeszítések egységességét.”

George H. Decker vezérezredes¹

Mező András

A Magyar Honvédség doktrínafejlés² – 1. rész

DOI 10.17047/HADTUD.2017.27.3–4.17

A szerző felhívja a figyelmet a Magyar Honvédségben (MH) uralkodó néhány félreértésre a doktrínákkal kapcsolatban. Röviden áttekinti a doktrína fogalmát, helyét, szerepét, majd a doktrínafejlés jelenlegi rendszerét és a fejlesztés irányait. A doktrínák alapvető szerepet játszanak az MH feladatainak ellátásában, mert azt az elvrendszert biztosítják, ami összeköti a nemzeti célokat a rendelkezésre álló forrásokkal. Másrészt a stratégiai szemlélet és a hadműveleti-harcászati szint, valamint a magyar és a NATO katonai gondolkodás közötti kapcsolatot teremti meg. A doktrínák szerepének alulértékelése súlyos működési zavarokhoz vezethet.

A Varsói Szerződés országainak nem volt önálló, a Szovjetuniótól független nemzeti biztonsági koncepciója vagy katonai stratégiája, ezért sem Magyarország, sem pedig a Magyar Néphadsereg nem rendelkezett hivatalos katonai doktrínával. A Varsói Szerződés egész struktúrája, a hadseregek szervezete és kiképzése, de még a hadtudományi kutatások is alapvetően a szovjet katonai elképzelések szerint épültek fel. A magyar katonai gondolkodásban ezért nincsenek jelentős hagyományai a doktrínáknak és a doktrínafejlésnek.

A Varsói Szerződés felbomlása, a rendszerváltozás hatalmas módosulásokat idéztek elő a magyar biztonságpolitikában és természetesen a magyar hadtudományi gondolkodásban is. A frissen keletkezett igény önálló magyar nemzeti biztonsági és katonai stratégiára a 90-es évek elején hatalmas társadalmi és szakmai vitát keltett.³ A vita

1 George H. Decker vezérezredes (1902–1980) Az USA hadseregének volt vezérkari főnöke (1960–1962).

2 A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Ludovika Kutatócsoport keretében, a Nemzeti Közszerológati Egyetem felkérésére készült.

The work was created in commission of the National University of Public Service under the priority project KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 titled „Public Service Development Establishing Good Governance” in the Ludovika Research Group.

Das Werk wurde im Rahmen des Prioritätsprogramms mit Identitätsnummer

KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 mit dem Titel „Entwicklung des Öffentlichen Dienstes gerichtet auf Gute Regierungsführung” in der Ludovika Forschungsgruppe fertiggestellt.

3 A vitát a Beszélő online webpage-n. (<http://beszelo.c3.hu/search/node/katonai%20doktr%C3%ADna>) lehet végigkövetni.

többé-kevésbé eredménytelenül ért véget, és ennek egyik oka az volt, hogy a korabeli biztonságpolitikai gondolkodásban a *doktrína* és a *stratégia* fogalma teljesen összekeveredett. A magyar katonákra és politikusokra nagymértékben hatott a korábbi szovjet felfogás, amely a doktrínát a stratégia fölé helyezte, mint afféle „mestertervet”. Ez a megközelítés az orosz katonai-politikai gondolkodásban a mai napig is fellelhető.⁴

A NATO-hoz való csatlakozás bizonyos értelemben segítette megszüntetni a terminológiai káoszt azzal, hogy világosan definiálta a fogalmakat és meghatározta a stratégia és a doktrínák közötti kapcsolatot. Az első katonai doktrínával szemben támasztott követelmények és elvárások rendkívül magasak volt, de magával a doktrínák szerepével kapcsolatban még mindig rengeteg volt a félreértés.⁵ Az egyik uralkodó szemlélet szerint a doktrína egy olyan egységes szabályrendszer, melyben mind a politikai, mind a katonai-technikai elemek megtalálhatóak, és mint afféle „legfőbb harcsszabályzat” „... a haderő alkalmazására, továbbá a háború megővésének módjaira, a hadászati célok elérésének mikéntjére vonatkozna.”⁶ A doktrína tehát hadászati, műveleti követelményeket fogalmazott meg és még harcászati részletekre is kiterjedt.⁷ Ez a doktrínák szerepének teljes félreértését jelenti.

Egyik másik, szintén általános nézet szerint a doktrína általános és merev elvek rendszere, egy katekizmus, melyből nehezen vezethető le bármilyen gyakorlatban hasznosítható tanulság.

Mindkét megközelítés hibája, hogy rosszul határozza meg a doktrínák fókuszát. Az a feltevés, hogy a doktrína részletes szabályokat fektet le, ugyanúgy abszurd, mint az, hogy konzervatív és rugalmatlan, örökérvényű hitvallás (l. a doktriner szó a magyar nyelvben pejoratív tartalmú: szabályokhoz, normákhoz ragaszkodó, egyoldalúan tudálékos személyt, vaskalapos embert jelent).

A doktrína nem „ezüstgolyó”, amely a harc minden kérdésére megoldást nyújt és nem is a háborúról írott „végső igazság”.

Mi a katonai doktrína?

Mind a magyar, mind a NATO terminológiai források úgy határozzák meg a doktrínát, hogy az nem egyéb, mint „*Katonai erőket célkitűzéseik elérésében irányító alapelvek. Mérvado dokumentum, de alkalmazásához ítélőképesség szükséges.*”⁸ A doktrína segíti a

4 Uo. 14. o.

5 Az MH Összhaderőnemi Doktrína 2. kiadásáról (2007.) fennmaradt lektori vélemény rámutatott, hogy a doktrína írói nem voltak tisztában a kiadvány céljával. Miközben a szerzők igyekeztek a NATO és a hazai nemzeti doktrinális felfogást és feladatokat összehangolni, valójában a szövetségi dokumentumtól teljesen eltérő szabályzó született, több harctámogató és kiszolgáló tevékenység nemzeti megfeleltetésével adós maradt a dokumentum, egy teljes fejezet pedig az akkor létező HM és MH szervezetek békeidőszaki kompetenciáit, szervezeti-működési rendjét taglalta anélkül, hogy a vezetés rendjének katonai-elméleti alapjait tisztázta volna. Lásd: Szenes Zoltán: Az MH Összhaderőnemi Doktrína véleményezése. ZMNE Biztonság- és Politikatudományi Tanszék, 2007. (Kézirat)

6 Uo. 43. o.

7 2005-ben adták ki a harcászati szintet szabályozó Könnyű lövészraj-, szakasz doktrínát (!) (nytsz: 68/24/2005 HTF).

8 2-D-9. o.

parancsnokokat a gondolkodásmódjuk kialakításában. A doktrína tehát nem előírás, hanem szemlélet; útmutatás egy nyitott, rugalmas felfogás elérésében, mely mindig az adott helyzetre adaptálható és segít az adott helyzethez történő alkalmazkodásban.

A doktrínákban foglalt alapelvek nem deduktív következtetésekből fakadnak, hanem induktív módon, a háború, a harc jelenségeinek megfigyeléséből származnak. A doktrínafejlesztésnek ezért legfontosabb kiinduló pontja a tapasztalat-feldolgozó rendszer és a hadtörténelem.

A közelmúlt és a folyamatban lévő műveletek tapasztalatai elsőrangú forrásai azoknak a következtetéseknek, melyek a parancsnokokat felkészítik a következő hadjáratra. Ezért fontos időről-időre áttekinteni a doktrínákat, felülvizsgálni, hogy azok továbbra is megfeleljenek a biztonsági és hadművelleti környezet aktuális követelményeinek, de a technológiai változásokat is figyelembe vegyék.

Mindig fennáll annak lehetősége, hogy a következő hadjárat (háború) természete gyökeresen különbözni fog az előzőétől. A doktrínairóknak meg kell találni azokat az általános tapasztalatokat, melyek relevánsak lehetnek a következő konfliktusban is, és ezeket rendszerbe foglalva be kell illeszteni az addig hasznosnak bizonyult elvek közé. Azokat az elveket, melyek elvesztették jelentőségüket, ki kell venni a doktrínából.

Ésszerű egyensúlyra kell azonban törekedni, hiszen a doktrínák túl gyakori és éles megváltoztatásai elbizonytalanítják a vezetőket és aláássák a doktrína hitelét is. Ezért a doktrínákban mindig a lehető legáltalánosabb és legidőtállóbb összefüggéseket kell feltárni úgy, hogy mégis gyakorlatiasak maradjanak. Clausewitz szavaival élve: *„Mint ahogy néhány növény is csak akkor hoz gyümölcsöt, ha nem túl hosszú a szára, a gyakorlati tudományban sem szabad az elmélet leveleit és virágait túl magasra növeszteni, hanem ügyelni kell arra, hogy közel tartsuk őket saját termőtalajukhoz, a tapasztalathoz.”*⁹

A doktrína fogalma kizárja, hogy az merev és szigorú szabálygyűjtemény legyen. Inkább csak útmutatásként szolgál az olvasó számára, megmutatja a helyes gondolkodást, de nem azt, hogy mit gondoljanak. Így a doktrínák sokoldalúsága segíti a parancsnokok analitikus gondolkodását, amely szükséges a folyton változó hadművelleti környezethez való alkalmazkodásban.¹⁰ A gondolkodás képességének a fontosságát az angol John Fuller így fejezte ki: *„Önmagában véve nem elegendő megadni azt, hogy mit kell gondolni, ez csak afféle nyersanyagot... biztosíthat ahhoz, hogy hogyan gondolkodjunk. A mit gondoljunk csak a téglák és habarcsok. A hogyan az a szakértelem.”*¹¹

A hadtörténelmi tapasztalatokat is óvatosan kell kezelni, hiszen már nem aktuálisak azok a körülmények, melyek között születtek, így következtetéseiket is kikezdhette az idő. Régmúlt idők klasszikus katonai gondolkodóinak időtálló gondolatai azonban még mindig felfedezhetők a modern doktrína-irodalomban is. Példának álljon itt egy tanítás magától Szun-ce-től:¹² *„...az okos harcos rákényszeríti akarátát az*

⁹ Uo. 35. o.

¹⁰ Uo. 1–2. o.

¹¹ John F. C. Fuller vezérőrnagy (1878–1966) brit katona, hadtörténész és katonai stratégia, a páncélos hadviselés elméletének korai előfutára. In: Katonai Műveletek tervezése – a Brit Katonai Doktrína, 12. o.

¹² Szun-ce (i. e. 544 – i. e. 496) ókori kínai hadvezér, a hadtudomány klasszikusa.

ellenségre, de nem engedi meg, hogy bármiben az ellenség akarata legyen rákényszerítő".¹³ Ebben az intelemben nem nehéz felfedezni az AJP-01(D) Szövetségi Összhaderőnemi Műveletek című doktrína elvei közül a kezdeményezésre és a biztonságra vonatkozó ajánlásokat.¹⁴

A doktrínának egy összefüggő, koherens rendszert kell alkotniuk, nem tartalmazhatnak egymáshoz nem kapcsolódó gondolatokat és semmiképpen sem lehetnek egymásnak ellentmondóak. A doktrínákat a hadsereg teljes szervezetének át kell vennie, hiszen azok a vezetők nézeteit tükrözik és csak ezen keresztül biztosítható az egységes szemlélet, a közös nyelv. (Id: a Decker vezérezredestől származó idézetet).

Kiknek szól a katonai doktrína?

A rövid válasz az lenne, hogy katonáknak szól, de a valóság kicsit bonyolultabb. A doktrínák a hadsereg közös bölcsességét gyűjtik össze, a helyes gondolkodást, a hadsereg és a hadviselés „filozófiáját” mutatják be a katonai vezetőknek. A doktrína célja, hogy *útmutatóként szolgáljon* a hadviselés állandóan változó természetéről. Segítséget nyújt az összhaderőnemi gondolkodás kialakításában, egységesíti a katonai vezetők szemléletét, közös alapokat rak le, támpontot nyújt a kiképzés megtervezéséhez. A közös doktrína elősegíti az MH és a szövetség közötti együttműködést, az interoperabilitást, a szabványos terminológiát, a jelrendszert, a kiképzést, a parancsnoki és törzsmunkát és az eljárásokat.

Világos azonban, hogy a doktrínák által biztosított útmutatás egy katona számára nem lehet mindig elegendő egy koordinált katonai művelet vagy harctevékenység során. Harcászati szinten a műveletek feszes koordinációja, a pontos, precíz végrehajtás és az egyöntetűség megköveteli, hogy a beosztott tiszt állomány részletes előírásokat kapjon. Ilyen részletes előírásokat nem találunk a doktrínákban, ezért taktikai szinten szabályzatokat,¹⁵ műveleti eljárásokat stb. kell készíteni arról, hogy pontosan mit kell gondolnia és tennie a tisztnek adott helyzetben. Ezek az előírások már nem „ajánlások” és nem „útmutatók”, hanem szigorúan normatív, kötelező jellegű dokumentumok, melyek betartását a hadseregnek minden helyzetben meg kell követelnie. A szabályzatok azonban távolról sem függetlenek a doktrínáktól, azoknak alárendelve érvényesülnek, azokból származó elvek gyakorlati megvalósításának részleteit tartalmazzák. Összegezve: a doktrínák a katonai vezetők és rangidős tisztek parancsnokok, törzstisztek munkáját segítik, míg a szabályzatok a beosztott tisztek és altisztek tevékenységét írják elő.

A doktrína azonban nemcsak a katonáknak, hanem a hadsereggel és biztonságpolitikával kapcsolatban álló polgári olvasóközönségnek is hasznos, mert bemutatja a civil partnerek, a kormányzati, a nem kormányzati, a nemzeti és a nemzetközi

13 Más fordításban: „Aki tehát igazán ért a harchoz, az maga irányítja az ellenséget, s nem hagyja magát az ellenség által irányítani.” forrás: <http://mek.oszk.hu/01300/01345/01345.htm#elvek> (Letöltve: 2016. december 7.)

14 Uo. 343. o.

15 Hivatalos megnevezésük: szolgálati könyvek és főnökségi kiadványok.

szereplők, a tudományos élet és az oktatás részvevői, a média, a közvélemény számára a hadsereg szempontjait és sajátos szemléletét, értékeit és ethosát. Nem utolsó szempont az sem, hogy a doktrínák nyilvánosan elérhető dokumentumok, amelyek ellenfeleink számára világosan kifejezik, hogy fegyveres erőink felkészültek, erősek és egységesek, ezzel pedig a nemzet és a szövetség szélesebb értelemben vett elrettentő képességéhez is hozzájárulnak.¹⁶

Mi a kapcsolat a doktrínák és a politika között?

A védelmi politika-stratégiai koncepciók és a doktrínák tartalma és jellege sok hasonlóságot mutat, ezért nem is csoda, hogy a magyar politikai és szakmai közélet sokáig összekeverte e két fogalmat. Világos, hogy valójában a politika domináns szerepet játszik a doktrínák fejlesztésében azzal, hogy meghatározza az elérendő végső célokat és kijelöli a célok eléréséhez szükséges forrásokat.¹⁷ A nemzeti biztonságpolitika határozza meg az ágazati stratégiákat, mint például a nemzeti katonai stratégiát (NKS) azzal, hogy a nemzeti célkitűzések közül az adott ágazat számára elérendő célokat rögzíti.

Az NKS és a doktrína fejlesztése számos ponton kapcsolódik egymáshoz, hatást gyakorolnak egymásra. Ideális esetben a stratégiát készítő szakpolitikai műhely figyelembe veszi a katonai gondolkodás sajátosságait, a már bevált katonai elméleteket és elveket, valamint a hadsereg állapotát, a személyi és tárgyi feltételeket. Egy jól megírt katonai doktrína a legjobb összefoglalója a legfrissebb katonai elveknek és gondolatoknak, informálja olvasóját a hadsereg feladatairól, kulcsfontosságú képességeiről. Ezért a doktrínák hatékonyan elősegíthetik a nemzeti biztonsági és katonai stratégia katonai részeinek, mindenekelőtt a katonai biztonsági céloknak a meghatározását, valamint konkretizálását a politikai stratégia szintjén, a stratégia gyakorlatában. A haderő tevékenységeit és műveleteit a meghatározott biztonsági – vagyis politikai – célok elérése érdekében hajtja végre, melyek vezérlését és sikerét közvetlenül a doktrína elveinek helyes alkalmazása szavatolhatja. A katonai doktrína tehát közvetett módon – a biztonsági stratégiára és a haderő tevékenységeire gyakorolt hatásával – az állam biztonsági céljait szolgálja.

A kapcsolat fordítva is működik, hiszen a biztonságpolitika által meghatározott célok és az elérésükhöz biztosított források közötti kapocs szerepét általában a doktrína tölti be. A doktrína az a dokumentum, „katonai protokoll”, amely a célok valóra váltásának katonai eszközeit tisztázza. A doktrínáirók feladata, hogy a végcélokat katonai részcélokra bontsák, melyek elérése támogatja a katonai stratégia megvalósulását, majd a részcélokhoz a rendelkezésre álló eszközökkel megtalálják a módszereket is. Így tehát a politika kialakításáért és a doktrínafejlesztéséért felelős személyek szoros együttműködésben dolgoznak és összehangolják erőfeszítéseiket.

¹⁶ Uo. 1–3. o.

¹⁷ MCM-077-00, Military Committee Guidance on the Relationship between NATO Policy and Military Doctrine.

A politika és a doktrínafejlesztés kapcsolata Magyarországon

A politika határozza meg tehát a katonai stratégia végcéljait és forrásait, a doktrínák pedig a kettő közötti összhangot teremtik meg. E három tényező közül először a Magyar Honvédség elé kitűzött célokat vizsgáljuk meg.

Célok: a biztonsági és katonai stratégiák viszonya

AZ MH céljait (is) meghatározó Nemzeti Biztonsági Stratégia (NBS) az új alaptörvény szellemében készült el, tekintettel a NATO 2010-es Stratégiai Konceptiójára és a jelentősen megváltozott biztonsági környezetre. A stratégia híuen tükrözi a biztonság mára teljesen elfogadott és általánossá vált átfogó megközelítését.¹⁸

Az NBS legfontosabb megállapítása egybecseng a korábbi stratégia kulcsmondatával: „...a hagyományos fenyegetések ... katonai összecsapások veszélye és súlya csökkent. Annak valószínűsége, hogy Magyarországot ... katonai támadás érje, jelenleg elenyésző mértékű”.¹⁹ Ehhez az alapvetéshez még hozzáteszi azt is, hogy az egyébként is elenyésző mértékű fenyegetés elhárításában a NATO- és EU-tagságunk kulcsszerepet játszik. A katonai veszélyek és fenyegetések ilyenformán inflálódott fontosságát még lejjebb szorítja az NBS eszközrendszeréről szóló fejezet, mely azonnal kiemeli a gazdasági szempontok elsődlegességét, és mindössze a társadalmi és az összkormányzati felfogás kifejtését követően, negyedik helyen részletezi az MH feladatait. Igaz, hozzá kell tenni, hogy a 2004. évi NBS-ben az MH még a hatodik helyen szerepelt a magyar külpolitika megvalósításának eszközrendszerében. Valószínű, hogy a kormányzat is érti a stratégiai dokumentumok több tételének elavultságát, hiszen napirenden van a nemzeti biztonsági és katonai stratégia felülvizsgálata, frissítése.

A 2012. évi biztonsági dokumentum – a katonai veszélyek leértékelése ellenére – mégis meghatározó eszközeként írja le a Magyar Honvédséget és az ország függetlenségének alapvető intézményét látja benne. A magyar védelem- és biztonságpolitika régi dilemmáját, nevezetesen a „teljes képességű haderő” versus „specializált képességű haderő” (vagy másképpen „területvédelem” vs. „érdekvédelem”; „missziós képességek” vs. „országvédelmi képességek”) polémiáját ez a stratégia azzal véli feloldani, hogy mindkettőt egyszerre(!) előírja: „...rendelkeznie kell olyan korszerűen felszerelt és kiképzett erővel ... és képességekkel, amelyek lehetővé teszik az ország területének... megvédését, továbbá a NATO keretei között folytatott kollektív védelemhez, valamint az ENSZ, a NATO, az EU és az EBESZ nemzetközi béketámogató, stabilizációs vagy humanitárius műveleteihez történő hozzájárulást”.²⁰ A feladatok ilyen általános meghatározása azt jelenti, hogy az MH alakulatainak egyszerre kell készen állniuk valamennyi földrajzi térségben (Magyarország területe, a NATO tagországok területe és a NATO

18 Kiss Petra: A magyar stratégiai gondolkodás változása a nemzeti stratégiák tükrében. Hadtudomány, 2012/3-4. szám. http://www.mhht.eu/hadtudomany/2012/3_4/HT_2012_3-4_Kiss_Petra.pdf (Letöltés: 2016. december 18.)

19 NBS 26. pont

20 NBS 44. pont

lehetséges művelleti területei), egymástól nagyon eltérő klimatikus (trópusi, sarkvidéki és közép-európai) viszonyok közepette, alacsony és nagy intenzitású műveletek végrehajtására összhaderőnemi keretekben, nemzetközi együttműködésben.²¹ „Mind-ehhez alapvető a szükséges erőforrások biztosítása...”²² – írja a stratégia, de az erőforrások feladathoz rendelésével vagy meghatározásával már adós marad.

A magyar Nemzeti Katonai Stratégia (NKS) céljává teszi a haderő elismertségének növelését.²³ A 11. pont kiemeli, hogy „... a honvédelem nemzeti ügy”, de a valóságban az érdeklődés a társadalomban olyan alacsony, hogy az NKS elfogadása egyáltalán nem keltett társadalmi visszhangot. Sőt, még az NKS elfogadása után két évvel, a 2014-es választások során sem került felszínre ez a téma. A társadalom „semlegességének” viszont előnyei is vannak, mégpedig az, hogy nagyon széles mozgásszabadságot biztosít a kormánypártok számára a honvédelem területén.²⁴ Magyarország biztonsági környezete szilárd,²⁵ ezért továbbra sem várható, hogy a honvédelem az elkövetkezendő években racionális okok miatt a kormányzati prioritási listára kerülne.

Az MH legfontosabb feladatát az NKS némi hangsúly-eltolódással határozza meg az NBS-hez képest:²⁶ „A Magyar Honvédség alapfeladata – önállóan vagy szövetségi keretek között – Magyarország ... fegyveres védelme” (NKS), míg a biztonsági stratégia ugyanezen feladatokat „...nemzeti önerőnkkel és (kiemelés tőlem) a NATO-ban folytatott kollektív védelmi együttműködéssel szavatolhatjuk” (NBS). A 62. pont előírja: „Alapfeladatának ellátásával összefüggésben fontos feladat a szövetséges országok erői részére történő befogadó nemzeti támogatás megszervezése és biztosítása.”

Források: a védelmi költségvetés

Az MH szempontjából meghatározó jelentőségű dokumentumok (NKS, NBS) nem sok támpontot nyújtanak a rendelkezésre álló források szempontjából: homályos, kontúrok nélküli haderő, prioritások nélküli fejlesztési „kívánságlista”. Emiatt a végrehajtásuk bizonytalan és hitelességük is megkérdőjeleződik. A magyar biztonságpolitika a katonai biztonság, illetve a katonai erő jelentőségét általában alulértékeli, a katonai kihívásokat, kockázatokat és fenyegetéseket általában alábecsüli vagy egyenesen tagadja, az alaptörvényben meghatározott alapfeladatot (ti. az ország katonai védelmét) csak elviekben, formálisan értelmezi.²⁷

A honvédelmi tárca költségvetése radikálisan átalakult 2010–15 között.²⁸ Miközben öt, teljesen új feladat jelent meg a HM feladatrendszerében (Szent Korona

21 A feladatok ilyen interpretálását alátámasztja a NKS 41. pontja is.

22 NBS 44. pont

23 NKS 4. és 17. pont

24 Szenes Zoltán ny. vezérezredes: *Honvédelem 2014 – Pártpolitikai programok a haderő-átalakításról* című előadása a Magyar Hadtudományi Társaság előadássorozataán 2014. április 14-én, Stefánia Honvéd Kulturális Központban. http://mhht.eu/files/2014/Beszamolo_szenes.pdf (Letöltve: 2016. december 7.)

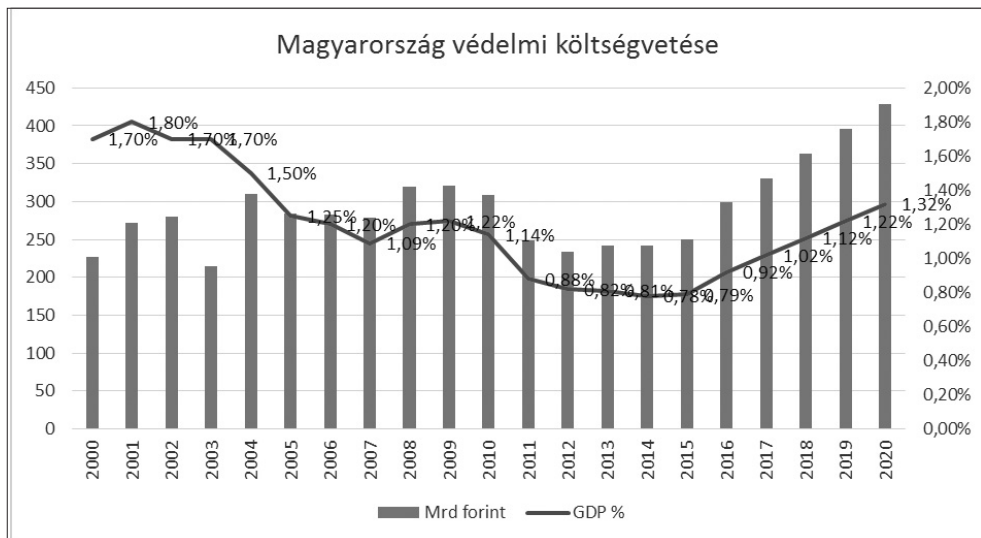
25 NKS 20. pont.

26 NBS 26. pont vö. NKS 61. pont.

27 Uo. 4. o.

28 Uo. 76–94. o.

őrzése, kijelölt létesítmények őrzése, hadisír-gondozás, közfoglalkoztatás, államhata-
tár őrzése), pótlólagos forrásokról azonban nem gondoskodott a jogalkotó. Az ábra
azt mutatja, hogy a védelmi költségvetés mind nominálisan, mind a GDP %-ában
hirtelen hanyatlott 2011-ben, a költségvetés növelése csak 2016-ban kezdődött meg.

A HM költségvetésének változásai 2002–2018 között²⁹

A HM költségvetése a GDP %-ában 2019-re fogja elérni a 2010-es értéket, nominálisan pedig 2017-ben, ami a (védelmi) infláció miatt nem lesz alkalmas az elmaradt fejlesztések bepótlására.

Az NKS elismeri, hogy az MH finanszírozása már a korábbi kormányok alatt is alultervezett³⁰ volt, és a jelenlegi kormány „szilárd politikai elkötelezettsége” sem jelent konkrét költségvetési támogatást rövid távon.³¹ Nagy előrelépés, hogy – hasonlóan a 2009.évi katonai stratégiához – konkrét számok hangzanak el az 55. pontban: „A 2013–2015-ös költségvetési évekre vonatkozóan legalább a 2012. évi tervezett költségvetési támogatás nominálértékén kerül biztosításra, a 2016-os költségvetési évtől kezdődően pedig a GDP részarány évi legalább 0,1 százalékpontos növelésével a támogatási főösszeg 2022-re – az európai NATO tagállamok átlagát közelítve – eléri a GDP 1,39%-át.” A Kormány 1273/2016 (VI. 7.) Kormány határozatában ezt az ígéretet további négy évvel tolta ki, így a

29 2000–2014 közötti adatok a költségvetési törvények alapján, 2015–16-ra becslés, 2017–20-ig tervezet. Az adatok forrása: Defence Expenditures of NRC Countries, költségvetési törvények (2005–2015 között), törvényjavaslat 2016. évre (T/4730), 2017–2020 között a 2016-os GDP alapján a kormányzati ígéret szerinti 0,1%-os növekedéssel kalkulálva.

30 NKS 54. pont

31 NKS 84. pont

2017–2026 költségvetési évekre a GDP részarány évi legalább 0,1 százalékpontos növelésével a támogatási főösszeg 2026-ra a GDP 1,79%-át fogja elérni.

Ez a védelmi költségvetés-prognózis – dacára az impozáns számoknak és annak, hogy kis híján eléri a NATO ajánlásokban szereplő 2%-ot, – valójában reálértéken csökkenést jelent az infláció függvényében. Az ún. védelmi infláció, azaz a haditechnikai eszközök esetében érvényesülő áremelkedés ugyanis a normál inflációnál magasabb értéket jelent. A forrásbővülésre vonatkozó előrejelzés pedig politikai szándéknyilatkozaton alapul, így egyrészt nem tudja megoldani a jelenlegi égető forrásigényes problémákat (például a helikopter beszerzés), másrészt további két-három kormányzati ciklusra vonatkozik, így megvalósulása a gazdasági helyzet függvényében a politikai szándéktól függetlenül is kétséges lehet.³²

A doktrínafejlesztés szempontjából a szűkös finanszírozási lehetőségek és az ambiciózus célok közötti szakadék valódi nemzeti sajátosság és komoly kihívás is egyben. A doktrínafejlesztés feladata, hogy ezt a szakadékot áthidalja, azaz olyan módszerekkel szolgáljon, melyekkel a kitűzött célok elérhetőekké válnak. A forráshiányos környezetet kívül megfigyelhető, kellően kifejtett és megalapozott magyar katonai vagy hadtudományi gondolat vagy korlát elvileg nem áll a NATO szabványok átvételének útjába.

Magyar doktrínák: a módszerek

A célokat illetően (amit el kell érni), a *források* (melyek rendelkezésre állnak) elemzése alapján nincsenek irigylésre méltó helyzetben a *módszereket* (mellyel a célok elérhetőek) kitaláló katonai doktrínairók. Lássuk, hogyan birkóznak meg a feladattal, miként látják a célokat megvalósíthatónak.³³

Az MH elé kitűzött célok elérésének tekintetében a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrínája (3. kiadás) ambiciózus gondolatmenetet követ: egyrészt az euro-atlanti integrációt a biztonság „sarokkövének” nevezi, de közben a fókusz az önálló országvédelemre helyezi. Az erőforrás-hiány beismerését jelenti az a kiegészítés, hogy nem szükséges a haderő teljes körű felkészítése, mert elegendő mindössze az ország fegyveres védelmének „alapjaival” rendelkezni, illetve ezeket az országvédelmi alapokat jelentő nemzeti önerőt még a NATO-vállalásokkal is össze kell egyeztetni. Nem világos azonban, hogy ezek az alapok mit jelentenek.

Itt ugyanis két, teljesen különböző haderő-fejlesztési célról van szó. Nevezetesen arról, hogy az MH teljes képességű haderő vagy néhány képességre szakosodott fegyveres erő legyen-e? Azonban azt, hogy hogyan lehet ezt a két, jelentősen eltérő fejlesztési irányt összeegyeztetni, nem részletezi a doktrína. Támpontot jelenthet egy-két elszórt és ellentmondásos konkrét megfogalmazás a dokumentumban: „...A nemzetközi békétámogató műveletekben való részvétel sokrétű feladatot jelent, amelyhez

³² Uo. 27. o.

³³ A célok megvalósítását jelentheti az is, hogy megfogalmazzuk az úgynevezett stratégiai képességhiányokat, azokat az elvárásokat és követelményeket, melyre fel kell készülni a távoli jövőben. A helyzet azonban katasztrofálissá válhat akkor, amikor rövid távú katonai elképzelések nem létező katonai kapacitásokra épülnek.

– akár stratégiai távolságban is – képesnek kell lennünk hozzájárulni.” Ez a követelmény már-már kormányokon átnyúló konszenzusos követelmény, de később hirtelen hangsúlyváltás történik: „A katonai képességek alkalmazását a tevékenységek széles skáláján a békeidőszaki tevékenységektől a válságkezelő tevékenységeken keresztül a magas intenzitású műveletek végrehajtásáig lehet tervezni.”³⁴ Ez teljesen irreális célkitűzés! Miközben a Honvéd Vezérkar főnök több alkalommal is elismerte, hogy még az Országvédelmi Terv végrehajtására is csak rövidtávon vannak meg az eszközök, teljességgel bizonytalan, hogy hogyan lehetne önállóan végzett magas intenzitású harc-tevékenységekre alkalmassá tenni a hadsereget.³⁵

A doktrína a stabilizációs műveletek közül kiemeli az újjáépítési tevékenységet,³⁶ ami a vonatkozó szövetségi doktrína³⁷ alapján az alapvető közszolgáltatások elsődleges helyreállítását (ti. az ahhoz nyújtott támogatást) jelenti, azaz – egyebek mellett – a mozgás szabadságának biztosítása, utak, hidak, repülőterek megjavítása, közvilágítás helyreállítása, víztisztítás, vízellátó rendszer helyreállítása, humanitárius segélyek célba juttatása, élelmiszer biztonság felügyelete, alapvető egészségügyi és elsősegély biztosítása a polgári lakosságnak, akna- és robbanószer-mentesítés, mezőgazdasági termelés elősegítése. E tevékenységek teljes skálájának végzése valóban nagyon hasznos lenne az ország számára, bizonyára még nemzetközi elismerést is kiváltana. Sajnos az MH ilyen jellegű képességekkel nagyon korlátozottan rendelkezik.

A politikai nyilatkozatokból és a doktrínából is egyértelmű, hogy Magyarország katonai biztonsága reálisan csak a NATO szövetségben értelmezhető. A NATO-tag-államok hadseregeinek együttműködése a mi szempontunkból életbevágó, ezért az interoperabilitás, az együttműködés kérdése mindenekfelett áll. A szövetséges erők együttműködésének hatékonysága békében, válsághelyzetben vagy konfliktusban függ a haderők azon képességétől, hogy mennyire tud koherens módon, egyöntetűen fellépni és cselekedni. A Szövetségnek úgy kell felkészülnie és terveznie a műveleteit, hogy a leghatékonyabban használja fel a tagországok forrásait és képességeit. Emiatt az interoperabilitás kulcsfontosságú összetevője a hatékony harci erőnek. Az MH együttműködése három szinten valósul meg: technikai (például a kompatibilitás kritériumok), eljárási (például a doktrínák), és humánkapacitás (például a közös nyelv, a terminológia, a szimbólumok) szintjén.³⁸ Így a közös együttműködési képesség szempontjából a közös NATO Szabványosítási Megállapodások (STANAG) létfontosságúak nemcsak a NATO-műveletek sikere, hanem a Magyar Honvédség szempontjából is.

Az MH súlyos hiányosságokkal küzd az interoperabilitás mindhárom területén. A Varsói Szerződés idejéből származó, 30–50 éves harci technikai eszközök cseréje

34 MH ÖHD (3) 1-1.-2-15. o.

35 Több interjú Benkő Tiborral: HVG 2013. március 26.
http://hvg.hu/itthon/20130321_honvedseg_vezerkari_fonok_Benko (Letöltve: 2016. január 24.),
 Forum Publicum III. évf., 8. szám, 2014. december, 16. o.

36 ÖHD 2–10. o.

37 AJP-3.4.1.1

38 AJP-01(E) Allied Joint Doctrine Study Draft, 2015, p. 1–2.

folyamatosan elmarad a pénzügyi lehetőségek hiányában. Ezek az eszközök szovjet szabványok szerint készültek, általában nem kompatibilisek korszerű hadseregek felszerelésével és a NATO szabványosítási előírásoknak sem felelnek meg. Az e területen tapasztalt elmaradást a NATO kénytelen tudomásul venni. Ugyanakkor megmagyarázhatatlan, hogy a doktrinális és a humánterületen megfogalmazott STANAG-ek miért nem jutnak érvényre a Magyar Honvédségben 18 évvel a csatlakozás után.

IRODALOMJEGYZÉK

- John G. Hines and Donald Mahoney: Defense and Counter offensive under the New Soviet Military Doctrine. RAND National Defense Research Institute, ISBN: 0-8330-1084-0, Santa Monica, CA www.rand.org/dam/rand/pubs/reports/2007/R3982.pdf (Letöltve: 2015. december 21.)
- Pekó József: A katonai doktrína-korszerűsítés elvi hátteréről. <http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/1999/ht-1999-1-6.html> (Letöltve: 2015. december 05.)
- Mórocz Lajos: Katonai doktrína, biztonságpolitika. Társadalmi Szemle, 1991/8–9. szám.
- Perjés Géza: A katonai doktrínáról. Beszélő Online, 35. szám, Évfolyam 2, Szám 38., <http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-katonai-doktrinarol> (Letöltve: 2016. január 24.)
- Allied Administrative Publication (AAP)-06(2014). NATO Glossary of Terms and definitions, 2014.
- Carl von Clausewitz: A háborúról. Szerk: M. Szabó Miklós, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013. ISBN 978 963 327 599 3
- AAP-47 (A) Allied Joint Doctrine Development Supplement to AAP-3 (J). September 2011., Edition A Version 2, NSO webpage: <http://nso.nato.int/nso/nsdd/listpromulg.html> (Letöltve: 2015. december 05.)
- Katonai Műveletek tervezése – a Brit Katonai Doktrína. Army Code: 71451, 1996. A Honvéd Vezérkar Euro-atlanti Integrációs Munkacsoport kiadványa (magyar fordítás)
- Mike Chapple and David Seidl: Cyber warfare: Information Operations in a connected world (information Systems Security & Assurance). Jones and Bartlett Publishers, 2014. ISBN-10: 1284058484, ISBN-13: 978-1284058482
- Developing Joint Doctrine Handbook. 4th Edition, The Development, Concepts and Doctrine Centre, UK Ministry of Defence, Shrivenham, Swindon, November 2013., <https://www.gov.uk/government/publications/developing-joint-doctrine-handbook> (Letöltve: 2014. november 15.)
- Kiss Petra: A magyar stratégiai gondolkodás változása a nemzeti stratégiák tükrében. Hadtudomány, 2012/3–4. szám. http://www.mhht.eu/hadtudomany/2012/3_4/HT_2012_3-4_Kiss_Petra.pdf (Letöltve: 2016. december 18.)
- Nemzeti Biztonsági Stratégia. (2012), http://2010-2014.kormany.hu/download/t/49/70000/1035_2012_korm_hatarozat.pdf (Letöltve: 2015. december 7.)
- Nemzeti Katonai Stratégia. (2012), http://www.kormany.hu/download/a/40/00000/nemzeti_katonai_strategia.pdf (Letöltve: 2015. december 7.)
- Deák János: A nemzeti katonai stratégiai gondolkodás fejlődése. Honvédségi Szemle, 2012/6. szám.
- Pap Andrea őrnagy: A Honvédelmi Minisztérium gazdálkodásának aspektusai a 2005–2011 közötti időszokban. Doktori (PhD) értekezés. NKE Hadtudományi Iskola, 2013. http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2014/pap_andrea.pdf (Letöltve 2016. december 18.)
- Tálas Péter: A nemzeti katonai stratégia és a magyar stratégiai kultúra. Hadtudomány, 2013/3–4. Ált/43 MH Összhaderőnemi Doktrína. (3. kiadás), MH kiadványa, 2012., MH DOFT kód: ÖHD (3)
- AJP-01(E) Allied Joint Doctrine. Study Draft, 2015.
- AAP-47 (A) Allied Joint Doctrine Development Supplement to AAP-3 (J). September 2011., Edition A Version 2
- AAP-03(J) Joint Implementation Guide. Ed 1 Rev 2, NSO
honlap: http://nso.nato.int/nso/zzLinks/AAP3%28J%29_Related.html (Letöltve 2015. február 17.)

- Zoltán Szenes: NATO Security Challenges and Standardization. Hadmérnök, XI. évf., 3. sz., 2016. szept.
- Ált/24 Magyar Honvédség Kiképzési doktrína. (1. kiadás), MH DOFT-code: KIKD 7
Magyar Honvédség Kiadványa, 2012.
- EÜ/7 Magyar Honvédség Összhaderőnemi Egészségügyi Doktrína. (2. kiadás), MH DOFT-code: EÜD 4
Magyar Honvédség Kiadványa, 2012.
- Ált/38 Magyar Honvédség Összhaderőnemi Műveletek Doktrína. (1. kiadás), MH DOFT: MD 3(1)
Magyar Honvédség Kiadványa, 2013.
- Ált/29 Magyar Honvédség Szárazföldi Műveletek Doktrína. (1. kiadás), MH DOFT-code: MD 3.2(1)
Magyar Honvédség Kiadványa, 2015.
- Ált/59 Magyar Honvédség Szárazföldi Haderőnemének Harcshabályzata. IV. rész,
Magyar Honvédség Kiadványa, 2013.